

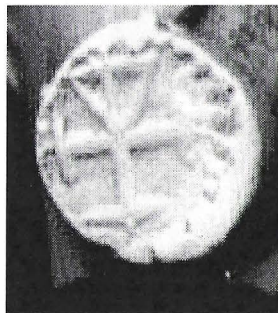
Nikolaas van Komen, De grote onbekende deel 3

Lia Schouten en Aad Kleijweg

De grote onbekende is hij voor ons inmiddels niet meer want we kennen zijn naam, de periode wanneer hij ongeveer actief was, en we hebben een aardig overzicht van wat deze pijpenmaker heeft geproduceerd. Wanneer je dan een derde deel aan deze pijpenmaker wijdt geeft het iets vertrouwds en een gevoel van herkenning. Ook is in het begrafenisregister van Schoonhoven de naam Klaas van Koomen gevonden die mogelijk met hem in verband gebracht kan worden.

In PKN nr. 115 en 116 bespraken wij het assortiment pijpjes die door Nikolaas van Komen uit Schoonhoven zijn geproduceerd. We waren toen uitgekomen op 26 verschillende pijpen uit verschillende mallen. Tijdens de inventarisatie Schoonhoven die wij op de website van de PKN www.tabakspijp.nl in juli 2007 zijn gestart kwamen weer afbeeldingen van 4 pijpjes in ons bezit die wij in de vorige delen nog niet besproken hadden. Dit brengt het totaal aan verschillende pijpjes die Nikolaas van Komen geproduceerd heeft op 30. Graag zouden wij deze nog even onder de aandacht brengen om het assortiment van Nikolaas van Komen verder te completeren. De nummering zullen we net zoals in de vorige delen laten doorlopen zodat wij voor vergelijking naar nummers uit de vorige delen kunnen verwijzen.

Huismerk Nikolaas van Komen
Hielmerk van de pijp in afb. 38

Noot van de redactie; Bij de onderstaande tabellen zijn de lege cellen weggelaten i.v.m. ruimtebesparing

Beschrijving van de pijpenkoppen.

De pijpenkop op afbeelding 34 heeft een ovoïde model en lijkt qua thema op de pijpjes bij afbeelding 11 en 22 uit de vorige delen. Op de linkerzijde zien we de gekroonde vis met daarboven de initialen NVK van de pijpenmaker. Op de rechterzijde van de ketel zien we de dubbelkoppige adelaar stilistisch weergegeven. De vis heeft stekeltjes op zijn rug in tegenstelling tot de vissen die afgebeeld staan op afbeelding 11 en 22. De dubbelkoppige adelaar lijkt het meest op de pijpenkop van afbeelding 11. Vergelijken we hem echter dan zien wij toch weer wat verschillen. Ook de stralen en stippen versiering is anders dan bij de pijpenkoppen op afbeelding 11 en 22. We kunnen dus aannemen dat, ondanks dat hij veel op de twee eerder besproken pijpjes lijkt, deze toch weer uit een andere mal geproduceerd lijkt te zijn.

1a	Collectie Peter Bakker. Afb. 34
1b	Amsterdam
2a	Ovoïde
2b	Gekroonde vis / NVK / Dubbelkoppige adelaar
2e	Ongeglasd
2f	Gebotterd
2g	Geen radering rond de ketelrand
4	Derde kwart 18e eeuw
5	Schoonhoven
6	Nikolaas van Komen
7	Lijkt op de exemplaren beschreven in [4, p. 1847 nr 11] [5, p. 1865 nr 22]

De mooi gerookte pijpenkop op afbeelding 35 heeft een ovoïde model. Het reliëfmerk is de gekroonde N met daarboven de initialen NVK van de pijpenmaker. Dit exemplaar lijkt op de pijpenkop van afbeelding 25 die eerder is besproken in deel 2. Echter zijn bij dit exemplaar de initialen groter of gelijk van grootte terwijl bij het exemplaar besproken bij nummer 25 de V beduidend kleiner is. Het reliëfmerk is slordig aangebracht.

	Collectie Jan van Oostveen.
1a	Afb. 35
1b	Oud-Diemen
2a	Ovoïde
2b	Gekroonde N met initialen NVK
2e	Ongeglasd
2f	Gebotterd
2g	Geen radering rond de ketelrand
4	Derde kwart 18e eeuw
5	Schoonhoven
6	Nikolaas van Komen

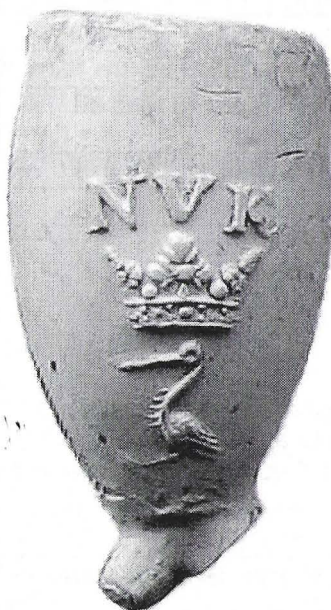
De pijpenkop op afbeelding 36 heeft een ovoïde model. Het reliëfmerk is dezelfde als op afbeelding 23 in deel 2, echter bij deze pijp ontbreekt het imitatie Goudse wapentje als bijmerk.

	Collectie Jan van Oostveen.
1a	Afb. 36
1b	Amsterdam, Betondorp
2a	Ovoïde
2b	Gekroonde vis zonder golfjes met initialen NVK
2e	Ongeglasd
2f	Gebotterd
2g	Geen radering rond de ketelrand
4	Derde kwart 18e eeuw
5	Schoonhoven
6	Nikolaas van Komen
7	[1, p. 103 nr 528]

Geheel over het hoofd gezien was het exemplaar met als zijmerk de ooievaar met de initialen NVK. We hadden aangenomen dat het dezelfde was als beschreven bij afbeelding 8 in deel 1. Echter dit exemplaar heeft liggende vleugels terwijl het exemplaar bij afbeelding 8 iets opstaande vleugeltjes heeft.

1a	Collectie Aad Kleijweg. Afb. 37
1b	Schoonhoven
2a	Ovoïde
2b	Ooievaar gekroond met initialen NVK
2e	Ongeglasd
2f	Gebotterd
2g	Geen radering rond de ketelrand
2h	Naad met kam afgewerkt
4	Derde kwart 18e eeuw
5	Schoonhoven
6	Nikolaas van Komen

Aanvulling op de tabel in deel 2.

Pijp	Afbeelding	Merk of versiering	Kroontype
27	Afb. 34	Links Vis gekroond met de initialen NVK / Rechts Wapen van Groningen de dubbelkoppige adelaar	Bladerkroon
28	Afb. 35	Gekroonde N met de initialen NVK naast elkaar	Slordige bladerkroon
29	Afb. 36	Links Gekroonde vis NVK zonder golfjes	Bladerkroon
30	Afb. 37	Links Ooievaar gekroond initialen NVK zonder stralenkrans	Bladerkroon

Klaas van Koomen?

Tot op heden zijn er geen bewijzen gevonden voor het bestaan van de pijpenmaker Nikolaas van Komen. Echter is er in het begrafenisregister van Schoonhoven wel een Klaas van Koomen gevonden die 24 augustus 1772 is overleden. Wat datering betreft zou deze persoon wel overeen kunnen komen. Dat zijn naam op de lijst van het pijpenmakersgilde uit het laatste kwart van de 18e eeuw niet meer voorkomt zou kunnen bewijzen dat hij toen niet meer actief was. Ook weten we van deze Klaas dat hij zeker twee kinderen heeft gehad omdat deze vermeld staan als overleden op 19 september 1758 en 17 april 1769. Dat zijn naam op de pijpen als Nikolaas van Komen staat gespeld is niet zo vreemd en zou best dezelfde kunnen zijn als Klaas van Koomen. Dat er een "o" te weinig in zijn naam staat is ook niet verbazingwekkend als we zien dat bij de pijp beschreven bij afbeelding 32 in deel 2 Vivat Oostindië gespeld wordt als Fifa Oostinie. Het harde bewijs dat Klaas van Koomen de pijpenmaker is hebben we niet zolang we geen beroepsvermelding hebben gevonden. Uiteraard blijven wij hopen dat ooit de harde bewijzen gevonden gaan worden.

Opvallende pijpenkop:

De meest opvallende pijpenkop uit het assortiment van Nikolaas van Komen en zelfs bij al het materiaal van andere pijpenmakers wat bij de inventarisatie Schoonhoven door onze handen is gegaan zijn de pijpen afgebeeld bij afbeelding 15 in deel 1 en afbeelding 38. Niet wat decoratie betreft of zeldzaamheid want er zijn er meerdere van gevonden in het stortmateriaal in Schoonhoven. Opvallend is het grote ovoïde model, radering bij de ketelrand en het bezit van afgeplatte hiel met hielmerk. De pijp heeft de allure van een gouwenaar en wijkt af van de soort pijpjes die we van Schoonhoven gewend zijn, namelijk de grovere pijpen met een korte steel. Vergelijken we de verschillende exemplaren die ons onder ogen zijn gekomen van deze pijp dan kunnen we concluderen dat ze alle uit dezelfde mal zijn gemaakt.

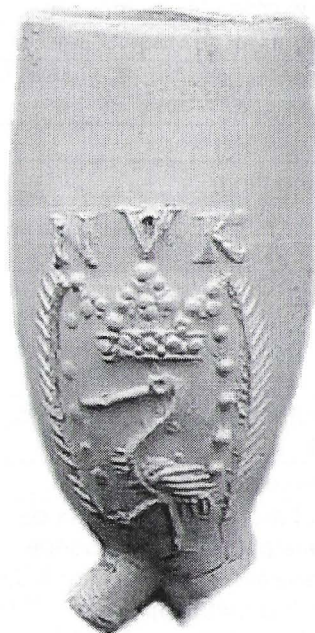
1a	Collectie Aad Kleijweg. Afb. 38
1b	Schoonhoven
2a	Ovoïde
2b	Gekroond wapen van Zeeland / Dubbelkoppige adelaar met initialen NK
2d	Huismerk
2e	Ongeglasd
2f	Gebotterd
2g	Radering rond de ketelrand
2h	Naad met kam afgewerkt
4	Derde kwart 18e eeuw
5	Schoonhoven
6	Nikolaas van Komen
7	[4, p. 1849 nr 15]

Opvallend aan het reliëfmerk Ooievaar:

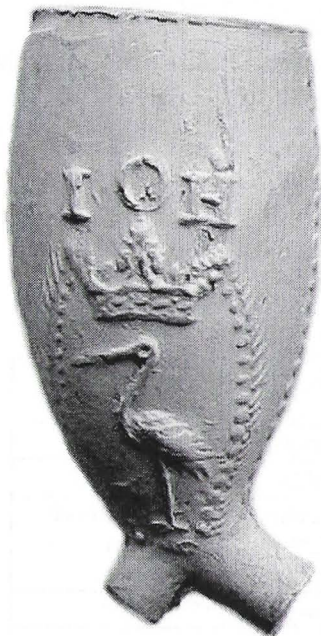
Het reliëfmerk Ooievaar was bij Nikolaas van Komen populair want het komt op acht van de dertig verschillende pijpjes die hij geproduceerd heeft voor. Wat zeer opvallend is, is dat hij de enige pijpenmaker in Schoonhoven is geweest die bij dit reliëfmerk bij sommige pijpjes de Ooievaar heeft omlijst met stippen en palmladeren.

1a	Collectie Aad Kleijweg. Afb. 39
1b	Schoonhoven
2a	Ovoïde
2b	Ooievaar met initialen NVK omlijst met stippen en palmladeren
2e	Ongeglasd
2f	Gebotterd
2g	Geen radering rond de ketelrand
2h	Naad met kam afgewerkt
4	Derde kwart 18e eeuw
5	Schoonhoven
6	Nikolaas van Komen
7	[1, p. 113 nr 565] [5, p. 1864 nr 19]

We zien deze wijze van verrijken van het reliëfmerk de Ooievaar wel terug bij enkele van zijn collega's in Gorinchem. Namelijk bij een pijpenmaker met de initialen HGB waar we de naam niet van kennen en bij de pijpenmakers Christoffel de Hoog met de initialen KDH en Jan van Ophuyzen met de initialen IOH waarvan hieronder een voorbeeld. Zij hebben deze verrijkte decoratie bij het zijmerk de ooievaar op een pijp dubbelzijdig uitgevoerd en in tegenstelling met de pijpjes van Nikolaas van Komen bezitten deze pijpjes een parelnaad.

1a	Collectie Aad Kleijweg. Afb. 40
2a	Ovoïde
2b	Gekroonde ooivaar met de initialen IOH / gekroonde ooivaar met de initialen IOH omlijst met stippen en palmbladen
2e	Ongeglasd
2f	Gebotterd
2g	Geen radering rond de ketelrand
4	1770-1810
5	Gorinchem
6	Jan van ophuyzen
7	[3, p. 59 nr 8]

1a	Collectie Aad Kleijweg. Afb. 41
2a	Ovoïde met parelnaad
2b	Gekroonde ooivaar met de initialen KDH / Gekroonde ooivaar met de initialen KDH omlijst met stippen en palmbladen
2e	Ongeglasd
2f	Gebotterd
2g	Geen radering rond de ketelrand
4	1743-1792
5	Gorinchem
6	Christoffel de Hoog

Eindconclusie:

Gezien het grote assortiment van dertig stuks verschillende pijpjes die we geïventariseerd hebben kunnen we concluderen dat Nikolaas van Komen niet tot één van de kleinere pijpenmakers behoorde. Zijn assortiment loopt uiteen van amateuristisch tot vakkundig gedecoreerde pijpjes. Hij had ten opzichte van zijn collega's in verhouding meer rijker gedecoreerde pijpjes in zijn assortiment. Wij zijn hem bij naam gaan leren kennen omdat hij die op twee van zijn vroegere pijpjes volledig heeft geplaatst. Klaas van Koomen is mogelijk Nikolaas van Komen. Hij was de enige pijpenmaker in Schoonhoven die het merk Ooievaar omlijstte met stippen en palmbleden. De pijp afgebeeld op afbeelding 15 en 38 was voor Schoonhoven een bijzonder product als we deze vergelijken met de producten van zijn collega's.

Met dank aan Peter Bakker en Jan van Oostveen voor hun bijdrage het assortiment van Nikolaas van Komen verder te completeren.

Bron: Informatie over Klaas van Koomen. Jan van Oostveen

Literatuur:

1. Krommenhoek, W. en A. Vrij, z.j. (1986). Kleipijpen drie eeuwen Nederlandse kleipijpen in foto's. Amstelveen
2. Meulen, J. van der. 1988. De Kleipijp als Bodemvondst. Hoofdstuk Schoonhoven.
3. Meulen, J. van der, J.P. Brinkerink en P. von Hout, 1992. Tabakspijpenijverheid in Gorinchem. Leiden.
4. Schouten L. en Kleijweg A.J. Nikolaas van Komen: de grote onbekende (deel 1). In: PKN Nr. 115
5. Schouten L. en Kleijweg A.J. Nikolaas van Komen: de grote onbekende (deel 2). In: PKN Nr. 116